

Rasulullah'ın Dilinden Kadının Aile İçindeki Konumu

Huriye Martı

İnsanlık tarihi boyunca kimi kavimlerce baş tacı edilen, melike (kraliçe) seçilen, komutanlık yapan kadın, kimi milletlerce de şeytanın çocuğu, lanetli varlık, ölüm ve doğal afetlerden çok daha tehlikeli bir düşman ilan edilmiş ve dışlanmıştı. Son ve mükemmel din gelmeden hemen önce, Arap toplumunda da kadının durumu bu sonuçlardan çok farklı değildi. Ömer b. el-Hattab (ra) bile diyordu ki: "Allah'a yemin olsun ki, cahiliyye döneminde biz kadınlara hiçbir hak tanımazdık

(onları adamdan saymazdık). Allah Teala kadınlarla ilgili olarak ne indirecekse indirene ve onlara ne kadar hak verecekse verene kadar!.. Sözgelimi, bir gün bir işi nasıl yapacağımı düşünürken karım bana; 'şöyle yapsan' dedi. Ben de ona; 'sen kim, bu işe karışmak kim! Benim yapmak istediğim işte senin ne gibi bir katkı ve sorumluluğun olabilir ki' diye karşılık verdim. Bunun üzerine; 'Hayret doğrusu Hattab'ın oğlu! Sen kendine karşılık verilmesinden hoşlanmıyorsun ama kızın, Rasulullah'a (sav) öylesine karşılık veriyor ki, O'nun bütün gününü kızgın geçirmesine sebep oluyor' dedi⁽¹⁾.

Her alanda yozlaşma, haniflik çizgisinden uzaklaşma ve adaleti terketme ne kadar yaygınlsa, kadın konusunda da durum o kadar içler acısı ve ürkütücüydü. Bu sebeple yüce Rasul (sav) gerçekleştirdiği en önemli köklü değişikliklerin arasına kadının erkekle aynı insani değere kavuşturulmasını ve saygı görmesini de almıştı. Öyle ki, kendisine nazil olan Kur'an-ı Hakim'i kavmine ilk anlatmaya başladığı Safa Tepesi'ndeki Darü'l-Erkam'da yapılan gizli toplantılara bile hanımları kabul etmişti⁽²⁾. Saklı davet döneminden itibaren dinin iftızla yayılmasına cariyeler dahil bütün müslüman kadınlar -Mekke'deki teblig faaliyetleri öğrenilince sürgün

edilen ve işkence gören Ğuzeyye misali- hem maddi hem de manevi gayretlerini ortaya koyarak, canla başla çalışmışlardı. Zira cahiliyye döneminde özledikleri izzet ve şerefe kavuşmuş, bu yolda amellerinin boşa gitmeyeceği müjdesini bizzat defalarca peygamberlerinden işitmişlerdi.

İlk müslüman, Kureyş kadınlarının hanımefendisi Hz. Hatice iken, ilk şehit ise sabır dolu bir kadın olan Hz. Sümeyye idi. Müşriklerin Hz. Peygamber'i (s.a.v) öldürme planlarını O'na gelip söyleyen Kukayka iken, hicret yolunda mağaraya yiyecek ve haber taşıyan ise Hz. Esmâ idi. Kadınlar, Habeşistan'a ve Medine'ye hicrette, Akabe'de bey'atta, Mescid-i Nebevi'de ibadette eşlerinin yanında yer alıyorlardı. Cihad meydanlarında eteklerini toplayıp koşuşturarak yaralılarına su ve ilaç taşıırken⁽³⁾, bir yandan da -Ümmü Umare misali kılıç ve ok kullanarak saflarda savaşıyor, gövdelerini Rasul-i Ekrem'e şiper ediyorlardı⁽⁴⁾.

Rasulullah (s.a.v), kadınların ticari meselelerinden, eşleriyle aile hayatlarındaki sıkıntılara kadar⁽⁵⁾ her türlü müşküllerini hallediyor, onlara özel zaman dilimleri ayırıp İslam'ı öğretiyordu⁽⁶⁾. Hastalanan bazı sahabe hanımlarını ziyaret ederek teselli ediyor⁽⁷⁾, aile yakını olan kadınların evlerinde istirahat ederek onlara hayır duada bulunuyor⁽⁸⁾, kendisine yemek hazırlayıp getiren, hediye eden kadınları asla geri çevirmeyerek taltif ediyordu⁽⁹⁾. Savaşlarda kadın ve çocukların öldürülmelerini kesinlikle yasaklayarak⁽¹⁰⁾, esir kadınları çocuklarından ayırmıyordu. Onları İslam'a girmeleri için bile zorlamayarak iyi muamele ile alıkoymuyor ya da çeşitli bahanelerle salıveriyordu⁽¹¹⁾. Hz. Muhammed (sav), kendi eşleri arasındaki adalete de son derece dikkat ediyor, risk taşıdığından dolayı sefere çıkarken yanında götürceği hanımını kura ile belirlemesinden⁽¹²⁾, gece nöbetlerini sıraya koyuşuna kadar her hareketiyle ahabına örnek oluyordu⁽¹³⁾.

Okuma yazmadan çok, soru-cevap metoduyla ilmin ve dinin öğrenildiği bu dönemde, başta Hz. Aişe ve Hz. Ümmü Seleme olmak üzere, Peygamberimizin eşleri, O'nun hayatında da vefatından sonra da kadınıyla erkeğiyle tüm inananlara danışmanlık yapmışlardı. Özellikle Efendimizin aile içi yaşantısını anlatarak insanlığa örnek sunmuş, sünnetin nakledilmesinde en mühim köprü olmuşlardı.

Nihayet, asr-ı saadette kadınların kavuştuğu huzur ve güven ortamını Abdullah b. Ömer (ra) şöyle anlatıyordu: "Nebi (sav) zamanında, hakkımızda vahy iner korkusuyla kadınlarımıza kötü söz söylemekten ve el kaldırmaktan çekinirdik. Ancak, Rasulullah (sav) vefat ettikten sonra onları azarlamaya ve el kaldırmaya başladık."⁽¹⁴⁾

İşte bu tekamülün mimarı olan Hz. Muhammed'in, kadının aile içindeki değerini vurguladığı hadislerini inceleyeceğimiz bu makalede, öncelikle kız çocuğunun konumuna yer vermek istiyoruz.

a-KIZ ÇOCUĞU VE GENÇ KIZ OLARAK
KADIN

Arap toplumunun cahiliyye gelenekleri içinde ,belki

de en vahşisi olarak tanımlanan kız evlatları diri diri toprağa gömme işi, bazen çocuk konuşacak kadar büyüünce bazen de doğduğu anda yapılıyordu. Maalesef bu cinayetler günümüzde bile hala kürtaj adı altında yürütülmektedir. O günün gerekçeleriyle bugün öne sürülen mazeretler arasında ise hiçbir fark yoktur. Kız çocuğunun güçsüz olmasından dolayı çalışarak aile bütçesine katkı sağlamayacağını, ileride erkek kadar kendisini koruyamadığından dolayı namusuna söz getirip ailesine yüz karası olabileceğini, düşmana karşı eli silah tutmadığı için savaşmadığını, esir düşerse bir de problem yaratacağını düşünerek evladına kıyanlar, hala aynı geri kafa yapısını taşımaktadır.

Oysa Kur'an-ı Kerim'de bu kimseler şiddetle uyarılmış⁽¹⁵⁾ ve gün gelip hesabı sorulunca ne yaptıklarının farkına varmadan önce bu işten vazgeçmeleri emredilmiştir⁽¹⁶⁾. Rasul-i Ekrem (sav)de kız evladın gömülmesinin kesinlikle haram olduğunu belirtmiş⁽¹⁷⁾ ve kız çocuğun değersizliği hakkında zihinlerde yer alan bu kötü kanaati silmek için gayret göstermiştir. İki ya da üç kızı olupda onların dertleriyle ilgilenen, onları yedirip, içirip, giydiren⁽¹⁸⁾ ve güzelce terbiye ederek evlendiren kimseye cenneti va'd ederken⁽¹⁹⁾ Hz. Aişe'den nakledilen bir hadisinde de şöyle buyurmuştur:

“Şu kız çocuklarının herhangi bir sıkıntısıyla imtihana çekilen kimse için, kız evlatları cehennem ateşine karşı siper olurlar.”⁽²⁰⁾

Hadis-i şerif, kız çocuğu için fedakarlıkta bulunmanın zorluğuna karşı mükafatının da ne denli büyük olduğunu en güzel şekilde anlatmaktadır. Çocuklar arasında adaletili davranmayı ve birini diğerine tercih etmemeyi önemle vurgulayan⁽²¹⁾ Peygamber efendimiz, belki de zorlu hayat şartları karşısında daha kolay yıprandığı ve oğlan çocuğuna nazaran gönlü daha narin olduğu için kız evladın özellikle ihmal edilmemesini tavsiye etmiştir. Hatta kızını evlendirdikten sonra bile babanın bu sorumluluğu bitmemektedir. Süraka b. Malik'ten nakledildiğine göre Rasulullah (sav) şöyle buyurmuşlardır:

“Size sadakanın en faziletlisini söyleyeyim mi? Sana geri dönüp gelen ve senden başka ihtiyaçlarını karşılayacak kimsesi olmayan kızın (için harcadığın en faziletli sadakadır.)”⁽²²⁾

Ayrıca Hz. Peygamber, erkeğin kız kardeşlerine iyilikte bulunmasını da özellikle tavsiye etmiş ve sahipsiz kardeşlerini yetiştirerek evlendiren kimsenin de aynen kız evladını terbiye eden gibi cenneti hakedeceğini belirtmiştir⁽²³⁾. Hatta, babası Uhud harbinde şehid olunca yedi veya dokuz kız kardeşinin bakımını üstlenen ve sırf bu yüzden bekar bir genç kız yerine dul bir hanımla evlenen Cabir b. Abdillah'ı “İsabet etmişsin, hayırlı mübarek olsun” diyerek onaylamıştır⁽²⁴⁾.

Her yaşta olduğu gib küçüklüğünde de kadına hakettiği değerin verilmesini isteyen Rasul-i Ekrem'in, şimdi de evlilik konusundaki emirlerine yer verelim.

b- EVLİLİKTE KADIN

Aile küçük bir devlettir, devlet ise büyük bir ailedir. Bu önemli kurumun temel taşlarını Hz. Adem ve Hz. Havva'dan beri, kadın ve erkek oluşturmaktadır. Peygamber Efendimiz'in sahih bir hadislerinde de belirttiği gibi “Kadınlar erkeklerin şakikidirler.”⁽²⁵⁾. Yani bir bütünün eşit iki yarısı gibi benzeri ve bütünleyicisidirler. Ancak bir arada huzurla bir aile yuvası teşkil edebilir ve saadeti yakalayabilirler. Nitekim Ebu Necih'ten, Rasulullah'ın (sav) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir.

“Karısı olmayan erkek fakirdir, fakirdir, fakirdir; isterse dünya kadar malı olsun. Kocasız olmayan kadın da fakirdir, fakirdir, fakirdir; isterse dünya kadar malı olsun.”⁽²⁶⁾

İşte bu yuvanın teşkiline karar vermede ve devamını sağlamada, erkek ve kadına farklı, fakat eşit ağırlıklı görevler düşmektedir. Her zaman olduğu gibi, nikah kadar önemli bir kararı vermede de kadının asla zorlanamayacağını belirten Peygamberimiz, İslam'ın kadının düşüncesine gösterdiği saygıyı şöyle dile getirmiştir:

İbn Ömer'den rivayet edildiğine göre; teyzesinin kızı, Osman b. Maz'un'la evlenmişti. İbn. Ömer diyor ki: Kızının annesi Hz. Nebi'ye (sav) giderek, “Allah var, kızım bu işten hiç memnun değil.” dedi. Rasulullah (sav), Osman'a, kızdan ayrılmasını emretti, O da ayrıldı. Daha sonra Rasulullah (sav) buyurdular ki:

“Kadınları, görüşlerini almadan evlendirmeyin.” Şayet susarlarsa bu onların izni demektir.” Sonradan o hanımla Muğire b. Şu'be evlendi⁽²⁷⁾.

Bu hadis-i şerifle aynı manayı taşıyan daha bir çok sağlam rivayet bulunmaktadır⁽²⁸⁾. Rasul-i Ekrem kendi kızlarından birisini evlendireceğinde de kapısının önünde durarak “Falanca filan hanımla evlenmek istiyor.” diye seslenir, eğer cevap gelmezse kızının razı olduğunu anlayarak nikah kıyardı⁽²⁹⁾.

Yine sahih bir rivayette, Peygamber Efendimizin dünür olduğu Ümmü Hani binti Ebi Talib, yetimlerinin Hz. Peygamberi rahatsız etmelerinden korktuğu için teklife olumsuz cevap verince Peygamberimiz (sav) O'nun bu hassasiyetini şöyle takdir etmişti:

“Deveye binen kadınların en iyileri, Kureyş'in salih hanımlarıdır. Onlar, çocuklarına karşı küçüklüklerinde çok şefkatli ve eşlerini hukukuna da çok riayetkardırlar.”⁽³⁰⁾

İmranogullarından olan hanımların ve Hz. Meryem'in asla deveye binmediklerini belirten Efendimiz, Kureyşli kadınları onun için bu özellikleriyle zikretmişti⁽³¹⁾. Ayrıca hadisin manasındaki asıl noktanın, kesinlikle belli bir ırkı övmek olmadığını da söylemeliyiz. Evlatlarına karşı gayet şefkatli ve merhametli olup, hem onların üzülmelerine, hem de başkalarını rahatsız etmelerine razı olmayan annelerin hepsi, bu övgüye dahildir.

Hadisteki güzelliğin, vurûd sebebiyle bir bütünlüğe kavuştuğunu görmekteyiz. İslam'ın Peygamberi “kendisiyle evlenmeyi çok istediği halde küçük yaşta

çocuklarından dolayı O'nu reddettiğini" söyleyen bir hanımı hoş görmekte ve asla zorlamamaktadır. Diğer yandan kadınların da evlenirken karşı tarafı zorlamamalarını ve anlayışlı davranmalarını tavsiye etmektedir. Hz. Aişe'den, Peygamberimiz'in (sav) şöyle buyurduğu nakledilmiştir.

"En bereketli kadın, mehri en masrafsız olanıdır."⁽³²⁾.

Ayrıca nikah esnasında kadının hakları korunmuş, iffetine ve izzetine binaen az da olsa mutlaka ona bir mehir tayin edilmesi emredilmiş, cahiliyye döneminin sakat nikah çeşitleri kaldırılmıştır. Mesela Rasulullah (sav) tarafından, hulle yapan ve yaptırana lanetlenmiş⁽³³⁾ mut'a nikahı sonradan kesinlikle haram kılınmış⁽³⁴⁾ kadına belki de hayatında kazanabileceği en helal mal olan mehir hakkını tanımayan şıgar nikahının İslam'da yeri olmadığı belirtilmiştir⁽³⁵⁾. Ayrıca ileride hanımın zor durumda kalmasını önlemek amacıyla Hz. Peygamber, nihakın ilan edilmesini ısrarla emretmiştir⁽³⁶⁾.

Ancak bu şekilde sünnete riayet edilerek yapılan bir nikah, ömür boyu aile içindeki köklü huzursuzlukların olmasını engelleyecektir. Şimdi de kadını kocasının yanındaki konumunu anlatan hadis-i şeriflere değinmek istiyoruz.

c- EŞ OLARAK KADIN

Kadının ruhi yapısının ve davranışlarının erkekle karşılaştıramayacak kadar değişik ve kendine özgü oluşunu, onun hamuruna bağlayan Allah'ın Rasulü (sav) Ebu Hüreyre'den rivayet edilen bir hadislerinde buyuruyorlar ki;

"Kadınlara iyilikle tavsiyede bulunun. Zira kadın ege kemiğiden yaratılmıştır. Ege kemiğinde en eğri yer ise en üst noktadır. Şayet onu düzeltmeye kalkışsan kırarsın, ama kendi haline bırakırsan eğri olarak kalır gider. Sonuçta kadınlara hayırla tavsiyede bulunun."⁽³⁷⁾.

Bu ifadeler kadına karşı gayet dikkatli davranılması gerektiğini bir kez daha gözler önüne sermektedir. Kadının yaratılış maddesi olarak gösterilen ege kemiğinin nazikliği ve kırılabilirliği ile kadının hassasiyeti ve inceliğini birbirine benzeten Efendimiz (sav), erkekleri, hanımlarından takatlerini aşan şeyleri beklemeleri hususunda işte böyle uyarılmaktadır.

Zorlanan kadının sonunda gönlü kırılmakta, yuvası dağılmakta ve, eşine iyi davranması aynı hadis-i şerifte iki defa ısrarla tavsiye edilen erkek, hanımını o haliyle kabullenip geçinmediği için pişman olmaktadır. Kadının en incinmeye müsait anının, olumlu ya da olumsuz duygularının en yoğun olduğu zamana rastladığının özellikle belirlenmesi de gayet dikkat çekicidir.

Diğer taraftan, ailenin huzuru ve devamlılığı için hanımın da, eşine karşı dikkat etmesi gereken hususlar sıralanmış, salih bir kadının nasıl olması gerektiği anlatılmıştır. Böylece karşılıklı hoşgörü ve dayanışma sağlanarak iki cihan saadetinin kazanılması hedeflenmiştir. Salih bir kadının, tüm dünya nimetlerinden daha kıymetli olduğunun vurgulanması elbette tesadüfi

değildir. Abdullah İbn Amr, Rasulullah'ın (S.A.V.) sunu dediğini aktarmıştır.

"Dünya bir metadır. Dünyanın en değerli varlığı ise salih bir kadındır"⁽³⁸⁾.

Rasul-i Ekrem'in, güzel ahlak sahibi, iffetli ve dinine bağlı kadınları iyi hanım olarak nitelmesi, kadınları teşvik amacı taşıdığı kadar, erkeklere de tavsiye niteliğindedir. Nitekim O'nun (sav), "Altın ve gümüşü biriktirip biriktirip de Allah yolunda harcamayanları elim bir azapla müjdele!"⁽³⁹⁾ ayet-i kerimesini açıklarken, "Bir kimsenin sahip olabileceği en değerli hazinenin salih bir kadın olduğunu" belirtmesi de⁽⁴⁰⁾ hayırlı kadınlar için en büyük övgü ve eşleri için en büyük müjdedir.

Bu fani dünyanın en kıymetli varlıkları, başka bir sahih hadis-i şerifte ise şöyle sıralanmaktadır: Sa'd b. Ebi Vakkas'tan nakledildiği şekliyle Rasulullah (sav) buyurdular ki:

"Üç şey Ademoğlunun mutluluğundan, üç şey de Ademoğlunun bahtsızlığındandır. Mutluluğundan olanlar salih bir hanım, iyi ev ve iyi binektir. Bahtsızlığından olanlar ise kötü kadın, kötü ev ve kötü binektir"⁽⁴¹⁾.

Ayrıca, iyi bir hanım sadece dünya hayatına mutluluk veren geçici bir nimet değil, erkeğe dinini hakıyla yaşama noktasında da yardımcı, manevi bir destektir. Enes b. Malik'ten Rasulullah'ın (sav.) şöyle dediği nakledilmiştir.

"Allah, bir kimseye salih bir hanım vermişse, dininin yansında ona yardım etmiş demektir. Artık diğer yarıyla ilgili olarak da, Allah'a karşı kendisine çeki düzen verin"⁽⁴²⁾.

İşte böyle bir hanımın eşine karşı tavrını, Ebu Hüreyre'den nakledildiğine göre Rasulullah (sav) şöyle anlatmaktadır:

Peygamberimiz'e (sav) "Hangi kadın en iyi kadındır?" diye soruldu. Şöyle buyurdular:

"Yüzüne bakıldığında mutluluk veren, kocası birşey yapmasını istediğinde yerine getiren ve yanında ve malında kocasıyla iyi geçinen kadın en iyi kadındır"⁽⁴³⁾.

Mü'mine bir hanımdan beklenen, kocasına huzur vermesi, hayırlı işlerinde ona yardımcı olması ve kocasının yokluğunda malına ve iffetine mukayyet olmasıdır. Zira Rasul-i Ekrem'in sahih bir hadislerinde belirttikleri gibi, "Herkes çobandır ve herkes sorumluluğu altındakilerden mesuldür. Kadın da kocasının evinde işleri düzene koyup kontrol altında tutmakla görevlidir ve emrindakilerden mesuldür"⁽⁴⁴⁾.

Kadının eşine ihsanda bulunması ve geçim ehli olması o kadar önemlidir ki, Hz. Peygamber (sav), kocasına karşı tavrının onu ya cennete ya da cehenneme yaklaştıracağını söylemektedir. Husayn b. Mihsan'ın bildirdiğine göre, Husayn'ın halası Peygamberimiz'e (sav) bir iş için geldi, işi bitince Peygamberimiz (sav) ona sordular:

- Kocan var mı?
- Evet.
- Aranız nasıl?
- Elimden geldiğince yanından ayrılmamaya (hizmetini görmeye) çalışıyorum.
- Ona karşı nasıl davranacağına dikkat etmelisin. Çünkü o senin hem cennetin hem de ateşindir!⁽⁴⁵⁾.

“Kocası kendisinden razı olarak ölen hanımın cennete gireceği” şeklindeki hadis-i şerifi de göz önüne alırsak⁽⁴⁶⁾, gerçekten kadının üzerinde eşinin hakkının büyüklüğünü idrat edebiliriz. Aslında hiç de zor olmayan güler yüz ve tatlı dil, uyum ve sadakat, cennet kadar büyük bir müjdeyi beraberinde getirebilmektedir.

Elbette ki Rasul-i Ekrem’in (sav) veda hutbesinde ısrarla vurguladığı ve tek tek sıraladığı gibi, hanımların üzerinde kocalarının hakkı olduğu kadar, erkeklerin üzerinde de hanımlarının hakkı vardır⁽⁴⁷⁾. Erkekler, Allah’ın emaneti olarak aldıkları ve Allah’ın adı kadar büyük bir sözle namuslarını helal edindikleri kadınlar konusunda, emanetin sahibinden, yani Cenab-ı Hak’tan korumak zorundadırlar⁽⁴⁸⁾.

Hz. Peygamberimiz, eşlerinin her türlü ihtiyacıyla ilgilenmeleri gerekirken, hanımları dahil tüm dünya nimetlerinden elini çekip, kendilerini geceli gündüzlü ibadete adayan Osman b. Maz’un, Abdullah b. Ömer ve Ebu’d-Derda gibi sahabileri şiddetle uyarılmış ve bunun kendi sünnetiyle hiçbir alakası olmadığını belirtmiştir⁽⁴⁹⁾.

Ayrıca, Tirmizi’nin hasen-sahih olarak değerlendirdiği bir hadislerinde, “Hayırlılarınız, ancak kadınlarına karşı hayırlı davrananlarınızdır”⁽⁵⁰⁾ buyuran Rasul-i Ekrem (sav) kadınlara sabırla ve hoşgörüsüyle yaklaşılmasını tavsiye etmiştir. Namus duygusuna aykırı davranışları dışında, onlara eziyet edilmesini ve şiddet kullanılmasını ise kesinlikle yasaklamıştır. Nitekim İyas b. Abdillah b. Ebi Zubab şöyle anlatmaktadır:

Peygamberimiz (sav) “Allah’ın hanım kullarına vurmayın.” buyurmuşlardı. Bir süre sonra Ömer, Rasulullah’a (sav) geldi ve “Ey Allah’ın elçisi, kadınlar kocalarına karşı başkaldırmaya ve isyankar davranmaya başladılar” dedi. Bunun üzerine Rasulullah (sav) dövülmelerine izin verdi ve kadınlar dayağa maruz kaldılar. Bu sefer de Hz. Peygamber’in evi kadınların akınına uğradı. Sabah olunca Peygamber Efendimiz (sav) buyurdular ki;

“Bu gece Muhammed’in evine yetmiş kadın geldi. Hepsı kocalarından şikayetçiydiler. Bu adamların sizin hayırlılarınız olduğunu zannetmeyin.”⁽⁵¹⁾.

Ayrıca diğer bir hadisinde de Rasul-i Ekrem, erkekleri şöyle uyarılmaktadır:

“Bir kimseyi hanımcağızına, neredeyse onu öldürecek gibi aşırı öfkelenmesinden dolayı boyun damarları kızaracak kadar gazablı görmekten asla hoşlanmam”⁽⁵²⁾

Zaten cahiliyye döneminde kolları yorulana kadar karılarını dövmeyle alışık olan, daha sonra ise Rasul-i Ekrem hayattayken haklarında vahy iner korkusuyla sopalarını bir süre için kaldıran Arap erkeklerinin⁽⁵³⁾, fırsat bulur bulmaz aynı gecede hanımlarını dövmeleri gerçekten çok şaşırtıcıdır. Zor durumda kalan sayısız kadının hemen gelerek, kocalarını devlet başkanına şikayet edebilmeleri ise, bir o kadar dikkat çekicidir. Fakat hadis-i şerifte en önemli nokta, serkeşlik yapmadığı ve haketmediği halde karısını dövenlerin asla kamil mü’min olmayacaklarıdır. Zira bu yaptıkları, ömrü boyunca ne bir kadına, ne bir hizmetçiye, ne de başka bir şeye asla bir fiske bile vurmeyen, şiddeti sadece Allah yolunda cihad ederken kullanan Rasul-i Ekrem’in ahlakıyla bağdaşmamaktadır⁽⁵⁴⁾.

Ayrıca burada Kur’an-ı Kerim’in, saygısızca eşine başkaldıran ve aile huzurunu zedeleyecek şekilde ahlaksızlık yapan kadınlara önce öğüt verilmesi, sonra onların yalnız bırakılarak cezalandırılması, bu da çözüm getirmezse dövülmesi” şeklindeki hükmüne de yer vermek istiyoruz⁽⁵⁵⁾. Ayetin ana temasının, erkeğe sıradan meselelerde karısını dövme hakkı vermek değil, karısının rahatsız edici davranışlarına karşı meşru bir müdafaa ve te’deb hakkı tanımak olduğunu belirtelim.

Şimdi de aile hayatının ana temasını teşkil eden annelere hadis-i şeriflerde verilen değeri inceleyelim.

D. ANNE OLARAK KADIN

Kadının hayatındaki en kutsal dilim olan annelik, onun şefkat ve merhametiyle birleşince, ortaya sayısız ibret manzaraları çıkmaktadır. Evlatları için her türlü sıkıntıya göğüs geren ve kendi menfaatlerini bir kenara iten anneler, Cenab-ı Peygamber’in (sav) hadislerinde şöyle müjdelanmektedir: Hz. Aişe anlatıyor;

“Yanıma muhtaç bir kadın geldi. Kucağında iki kız çocuğu vardı. Ben de kadıncağıza üç tane hurma verdim. Kızlarının ikisine birer tane verdi. Kalan bir hurmayı da yemek için ağzına götürdü. Tam bu sırada çocuklar annelerinden yemek istediler. Kadın da yemeye niyetlendiği hurmayı bölüp ikisine paylaştırdı. Onun bu hali beni çok şaşırttı. Yaptıklarını Rasulullah’a (sav) anlattım. Dedi ki;

“Sırf bu tavrı sebebiyle Allah, o kadını mutlaka cennete sokar. Veya yine sırf bu yüzden onu cehennemden azad eder”.⁽⁵⁶⁾

Dul kalarak hayatın sıkıntılarını tek başına omuzlamak ve evlatlarını yetiştirmek zorunda olan anneler ise şöyle övülmektedir:

Avf b. Malik el-Eşcai’den aktarıldığına göre Rasulullah (sav) şöyle buyurmuştur:

“Ben ve yanakları çalışmaktan kemre bağlayıp kararmış kadın kıyamet günü aynen şöyleyiz.” (Hadisin ravisi Yezid, işaret parmağı ve orta parmağıyla gösterdi.) “Kocasından dul kalıp da, yetimleri büyüyünceye veya ölünceye kadar kendisini onlara adayarak evlenmeyen, mevki sahibi güzel kadın”⁽⁵⁷⁾.

Hadis-i şeriflerde, annenin bunca fedakarlığına

karşılık evladın onu el üstünde tutması, iyilik ve ihsanda kusur etmemesi ısrarla vurgulanır. Anne hakkı öylesine büyüktür ki, evladın cennet ehlinden olabilmesi ancak annesinin rızasını kazanmasıyla mümkündür.

Cahime es-Selimi, Peygamberimiz (sav) gelerek şöyle dedi:

- Ya Rasulallah, savaşmak istiyorum; size danışmaya geldim.

- Annen var mı?

- Evet,

- Ona sarıl. Çünkü cennet onun ayaklarının altındadır.⁽⁵⁸⁾

Anneye ihsanda bulunmanın ve ona hizmet etmenin, Allah uğrunda cihad etmekten daha önce emredildiği, bu hadis-i şerifi destekler mahiyetteki diğer hadislerde⁽⁵⁹⁾, nafil ibadetlerden⁽⁶⁰⁾, hatta evlat sevgisinden bile önce sayılmış⁽⁶¹⁾, vefatlarından sonra onların dostlarını ziyaret etmenin iyiliklerin en büyüğü olduğu Peygamber Efendimiz (sav) tarafından dile getirilmiştir⁽⁶²⁾. Anne-babanın vasiyetini yerine getirmek ve arkalarından onlar için istiğfarda bulunmak⁽⁶³⁾, onlar adına sadaka vermek⁽⁶⁴⁾ ve bu sayede amel defterlerinin kapanmamasını sağlamak da özellikle tavsiye edilmiştir⁽⁶⁵⁾.

Anne-babaya asi davranıp, haklı oldukları halde onlara baş kaldırmak ise, büyük günahların en büyüğü ve haramlar arasında sayılmış⁽⁶⁶⁾, böyle kötü hareket edenlerin cennete giremeyecekleri belirtilmiştir⁽⁶⁷⁾.

Peygamber Efendimiz (sav), hamilelik, doğum ve diğer sıkıntılara katlanmasından dolayı olsa gerek, anne hakkının babaya nazaran üç kat daha fazla olduğunu söylemiştir⁽⁶⁸⁾. Öyle ki, sahih bir hadis-i şerifte, 'kocasının kendisini boşadığını, şimdi de

evladından ayırmak istediğini, oysa oğlu için aylarca karnının bir kap, kucağının bir barınak ve göğsünün su pınarı olduğunu söyleyen dertli anneyi Hz. Peygamber (sav), "Evlenmediğin müddetçe sen, evladına bakma hakkına daha fazla sahipsin" buyurarak teselli etmiş ve annenin önceliğini vurgulamıştır⁽⁶⁹⁾. Aynı zamanda anneyi çocuğundan kesinlikle ayırmayan Rasul-i Ekrem, "Anneyle evladının arasını ayıranın, Allah da kıyamet günü sevdikleriyle arasını ayırır" buyurmuş ve esir kadınlarla çocuklarının aynı kişiye verilmesini emretmiştir⁽⁷⁰⁾.

Ele aldığımız hadislerde açıkça görüldüğü üzere Hz. Muhammed'in örnek hayatında, hangi konumda olursa olsun kadının saygın bir yeri vardır. Sonradan bozularak, yanlış göreneklerin gölgesine çekilmeye çalışılan İslam adabının asıl ölçülerinde, yani sözlü ve uygulamalı sünnette kadın, hor görülüp incitilen değil, hakkını alan, ezilen değil, eşiyile görev dengesini kurarak saadeti yakalayan bir insandır. İslam'ın dilinde kadın onurludur ve müslümanların aile yaşantılarının da bu esas damgasını vurmaktadır. Zira İslam'ın yüce Peygamberi (sav) Enes'ten nakledilen bir hadisinde şöyle buyurmaktadır:

"Bana dünya nimetlerinden kadınlar ve güzel koku sevdirdi. Namaz ise gözümün nuru kılındı."⁽⁷¹⁾

İbn Arabi'nin (638/1240) de söylediği gibi, Peygamber Efendimiz'in (sav) kadınlar hakkında 'sevdim' değil 'sevdirildim' buyurması, salih kadının Cenab-ı Hak ile erkek arasında bir duvar olmadığını, aksine mü'mini rabbine yaklaştıran bir destek olduğunu belirtmektedir. Zira Allah hiç peygamberine, onu kendisinden uzaklaştıracak bir şeyi sevdirir mi?⁽⁷²⁾

DİPNOTLAR

- 1) Müslim, Talâk, 31. ayrıca bkz. Müslim, "Talak", 34; Buhari, "Libas", 31
- 2) Bkz. İbn Hişam, es-Siratü'n-Nebeviyye, I/271, Beyrut-1992
- 3) Buhari, "Cihad", 65-66-67; Müslim, "Cihad", 142
- 4) Kadınların Uhud Harbi'nde vuruşmaya katılmaları için bkz. İbn Hişam, a.g.e III/66
- 5) Buhari, "Talak", 7, 37
- 6) Buhari, "İlim", 35
- 7) Müslim, "Birr", 53
- 8) Buhari, "Cihad", 3, 38
- 9) Buhari, "Cenaiz", 29, Hibe, 7, Et'ime, 8; Müslim, "Sayd", 46
- 10) Müslim, "Cihad", 137; Muvatta, "Cihad", 9
- 11) Geniş bilgi için bkz. Savaş, Rıza, Hz. Muhammed (s.av.) Devrinde Kadın ist. 1991
- 12) Buhari, "Cihad", 64; Müslim, "Nikah", 38; İbn Mace, "Nikah", 47; Darimi, "Cihad", 30
- 13) Ebu Davud, "Nikah", 38; Nesai, "İşrâtü'n-Nisa", 2; İbn Mace, "Nikah", 47; Darimi, "Nikah" 25; Müsned, VI 144
- 14) Buhari, Nikah, 80
- 15) Bkz. En'am (6)/151; İsrâ (17)/31
- 16) Bkz. Nahl (16)/58-59, Tekvir (81)/8-9
- 17) Buhari, İstikrah, 19, Edeb, 6, Rikak, 22, İ'tisam, 3; Müslim, Akdiye, 11, 14
- 18) İbn Mace, Edeb, 3
- 19) Müslim, Birr, 149; Tirmizi, Birr, 13; Ebu Davud, Edeb, 122; Müned, II, 335, III, 42, IV, 154
- 20) Buhari, Zekat, 10, Edeb, 18; Müslim, Birr, 147; Tirmizi, Bir, 13
- 21) Buhari, Hibe, 12, 13; Müslim, Hibat, 13; Ebu Davud, Buyu, 83; Müsned, IV, 275
- 22) Tüm ravileri sika olan bu hadis-i şerif mürseldir. İbn Mace, Edeb, 3; Müsned, IV, 175
- 23) Tirmizi, Birr, 1; Ebu Davud, Edeb, 122; Müsned, III, 42
- 24) Buhari, Meğazi, 18, Nikah, 10; Müslim, Rada, 54-56; Tirmizi, Nikah, 14; Ebu Davud, Nikah, 3; Müsned, III, 294, 308
- 25) Ebu Davud, Taharet, 94; Tirmizi, Taharet, 82; Darimi, Vudu, 76; Müsned, VI, 256, 377

- 26) Tüm ravileri güvenilir olan bu rivayet mürseldir. Taberani, el-Mu'cemü'l-Evsat, 305, h. no: 6585, Riyad-1995; Heysemi, Mecmau'z-Zevaid, IV/464, h. no: 7311, Beyrut-1994
- 27) Hakim ve Zehebi'nin ortak değerlendirmelerine göre hadis sahihtir. Hakim, Müstedrek, II/181, h. no:2703, Beyrut-1990
- 28) Bkz. buhari, Nikah, 41; Müslim, Nikah, 64-68; Ebu Davud, Nikah, 25; Tirmizi, Nikah, 18; Nesai, Nikah, 31,34; İbn Mace, Nikah, 11; Muvatta, Nikah, 4
- 29) Heysemi, a.g.e., IV/510, h.no: 7462; İbn Hacer, el-Metalibü'l-Aliye, -II/10, h.no: 1519, Beyrut, 1993
- 30) Buhari, Nikah, 12, Enbiya, 46, Nafakat, ; Müslim, Fedailü's-Sahabe, 200-201; Müsned, I, 319, II, 269, 275, 319, 393, IV, 101
- 31) Buhari, Enbiya, 46
- 32) Hakim, a.g.e., II/194, h. no: 2732
- 33) Hulle, üç talakla kocasından boşanmış bir kadının, tekrar eski kocasına varabilmesi için, yabancı bir erkeğe bir günlüğüne nikahlanmasıdır. Bkz. Tirmizi, Nikah, 27; Ebu Davud, Nikah, 15; Nesai, Talak, 13, Zinet, 25; İbn Mace, Nikah, 33; Darimi, Nikah, 53; Müsned, I, 448, III, 322
- 34) Mut'a nikahı, bir miktar mal karşılığı, muayyen bir zamana bağlı olarak kıyılan nikahdır ve Hayber'in fethi günü yasaklanmıştır. Bkz. Buhari, Nikah, 31; Müslim, Nikah, 25-30; Tirmizi, Nikah, 28; Nesai, Nikah, 71; İbn Mace, Nikah, 44
- 35) Şiğar, bir kimsenin kızını, kızkardeşini veya akrabasından bir kadını, başkasının aynı vasıftaki kadınıyla mehir vermeksizin değiş tokuş etmesidir. Bkz. Buhari, Nikah, 28 Müslim, Nikah, 57-59; İbn Mace, Nikah, 16; Nesai Nikah, 60; Müsned, II, 35,91, III, 312,339
- 36) Bkz. Tirmizi, Nikah, 6; İbn Mace, Nikah, 20; Nesai, Nikah, 72; Müsned, IV, 5
- 37) Buhari, Enbiya, 1; ayrıca bkz. Buhari, Nikah, 80; Müslim, Rada, 61-62; Darimi, Nikah, 35; İbn Mace, Taharet, 77; Müsned, II, 497, V, 8.
- 38) Müslim, Rada, 64; bkz. İbn Mace, Nikah, 5; Nesai, Nikah, 15; Müsned, II, 166
- 39) Tevbe (9)/34
- 40) Ebu Davud, Zekat, 32
- 41) Müsned, I, 168, Heysemi, a.g.e. VI/500, h. no: 7432
- 42) Hadis, Hakim ve Zehebi'nin ortak kanaatine göre sahihtir. Bkz. Hakim, a.g.e. II/175, h.no: 2681.
- 43) Müstedrek, II/175, h. no: 2682, ayrıca bkz. Ebu Davud, Zekat, 32; İbn Mace, Nikah, 5; Mecmau'z-Zevaid, IV/502, h. no: 7439.
- 44) Buhari, Cumua, 11, İstikraz, 20, Vesaya, 9, Nikah, 81, 90, Ahkam, 1; Müslim, İmaret, 20; Müsned, II, 111.
- 45) Hadis sahihtir. Müsned, IV, 341, VI, 419; Heysemi, a.g.e., IV/563, h. no: 7637; Hakim, a.g.e., II/206, h. no: 2769
- 46) Tirmizi, Rada, 10; İbn Mace, Nikah, 4. Tirmizi bu hadisi hasen-garib olarak değerlendirirken, İbnu'l-Cevzi hadisin senet zincirinde yer alan Müsavir el-Hımyeri'nin ve kendisinden nakilde bulunduğu annesinin meçhul raviler olduklarını söyleyerek ona katılmamaktadır. (Bkz. İbnu'l-Cevzi, el-İlelül-Mütene iye. II/630, h. no: 1039, Beyrut-1983) Zehebi de Müsavirin tanınmadığını ve hadisin münker olduğunu belirtmektedir. (Mizan, IV/95, Beyrut-1963)
- 47) Bkz. Tirmizi, Rada, 11; İbn Mace, Nikah, 3.
- 48) Bkz. Ebu Davud, Menasik, 56; İbn Mace, Menasik, 84; Darimi, Menasik, 34; Müsned, V, 73.
- 49) Buhari, Nikah, 1; Müslim, Nikah, 5; Ebu Davud, Tatavvu, 27; Nesai, Sıyam, 76; Müsned, II, 158, III, 241.
- 50) Tirmizi, Rada, 11; İbn Mace, Nikah, 50; Müsnde, II, 250, 472.
- 51) İbn Mace, Nikah, 51; Ebu Davud, Nikah, 43; Darimi, Nikah, 34.
- 52) İbn Hacer, el-Metalibü'l-Aliye, II/52, h. no: 1624.
- 53) Buhari, Nikah, 80
- 54) Müslim, Fedail, 79; İbn Mace, Nikah, 51; Darimi, Nikah, 34; Müsned, VI, 229, 232.
- 55) Nisa (4) /34
- 56) Müslim, Birr, 148; Müsnde, VI, 92
- 57) Ebu Davud, Edeb, 130; Müsned, VI, 29. Buhari, senedinde yer alan nehhas b. Kahm'ın gevşek ve dikkatsiz bir ravi olmasından dolayı, bu hadisi 'Senedi zayıftır' şeklinde değerlendirir. (el-Edebü'l-Müfred), s. 60, h. no: 141, Lübnan-1996) Ancak amellerin faziletleri ile alakalı olmasından dolayı bizim için bu rivayet kaynak değeri taşımaktadır.
- 58) Hakim, a.g.e., II/114, h. no: 2502, İbn Mace, Cihad,12
- 59) Müslim, Birr, 5-6; Müsterdek, IV/168, h. no: 7250
- 60) Buhari, Enbiya, 48; Müslim, Birr, 7; Müsned, II, 385
- 61) Buhari, İcare, 12; Müslim, Deavat, 100
- 62) Müslim, Birr, 11-13
- 63) Ebu Davud, Edeb, 12; İbn Mace, Edeb, 2; Tirmizi, Birr, 5; Müsned, III, 498
- 64) Buhari, Vasaya, 19; Müslim, Vasiyyet, 12; Ebu Davud, Vasaya, 15
- 65) Müslim, Vasiyyet, 14; Ebu Davud, Vasaya, 14; Nesai, Vasaya, 8
- 66) Buhari, Edeb, 6, Eyman, 16; Müslim, İman, 143, Akdiye, 12; Nesai, Tahrim, 5
- 67) Nesai, Zekat, 69; Darimi, Eşribe, 5; Müsned, II, 69
- 68) Buhari, Edeb, 4; Müslim, Birr, 1,2; İbn Mace, Vasaya, 4; Müsned, II, 327
- 69) Ebu Davud, Talak, 35; Müsned, II, 182; Hakim, a.g.e., II/225, h. no: 2830
- 70) Tirmizi, Buyu, 52, Siyer, 17; İbn Mace, Ticarat, 46; Darimi, Siyer, 39; Müsned, V, 413.
- 71) Nesai, İşratü'n-Nisa,1; Müsned, III, 128, 199, 285
- 72) Bkz. Uludağ, Süleyman, Sufi Gözüyle Kadın, s. 71, İst-1995